

30. Алексеев С.С. Право и правовая система / С.С. Алексеев // Правоведение. – 1980. – № 31. – С. 31-33.
31. Скакун О.Ф. Право і правова система у їх співвідношенні / О.Ф. Скакун // Правова держава: щорічник наукових праць Ін-ту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – Вип. 16. – К., 2005. – С. 30-34.
32. Тихомиров Ю.А. Публичное право: учебник / Ю.А. Тихомиров. – М.: НОРМА, 1995. – 420 с.
33. Решетников Ф. Правовые системы стран мира. Справочник / Ф. Решетников. – М.: Юридическая литература, 1993. – 256 с.
34. Загальна теорія держави і права: підручник / [М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л.В. Авраменко та ін.]; за ред. О.В. Петришина. – Х.: Право, 2009. – 432 с.

УДК 342.34: 316. 32

ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Клопков С.М., аспірант

Запорізький національний університет

У статті обґрунтовується теза щодо ускладнення процесу утвердження демократичної соціальної держави у світі внаслідок економічної та фінансової кризи, що призводить до посилення соціальної напруги в низці європейських країн. Ускладнення процесу й загострення соціальної напруги потребує виваженої соціальної політики держави, модернізації держави в Україні.

Ключові слова: держава, глобалізація, право, правова система, суверенітет, державний суверенітет.

Клопков С.М. ТРАНСФОРМАЦИИ ДЕМОКРАТИЧЕСКОГО СОЦИАЛЬНОГО ГОСУДАРСТВА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ / Запорожский национальный университет, Украина

В статье обосновывается тезис относительно осложнения процесса утверждения демократического социального государства в мире вследствие экономического и финансового кризиса, который приводит к усилению социального напряжения в ряде европейских стран. Осложнение процесса и обострение социального напряжения нуждается во взвешенной социальной политике государства, модернизации государства в Украине.

Ключевые слова: государство, глобализация, право, правовая система, суверенитет, государственный суверенитет.

Klopkov S.M. TRANSFORMATIONS OF DEMOCRATIC SOCIAL STATE ON THE TERMS OF GLOBALIZATION / Zaporizhzhya national university, Ukraine

In this article substantiate the idea of complicating the process of approval democratic social state in the world as a result of economic and financial crisis that bring to the intensify social tension in many european countries. Complicating of this process and intensification social tension need substantiated social policy from the state and it modernization in Ukraine.

Key words: state, globalization, law, system of law, sovereignty, state functions.

На тлі посилення погроз і нестабільності у світі, спричинених природними катаклізмами й економічною та фінансовою кризою, великою ймовірністю її другої хвилі, перманентного характеру набувають масові виступи, мітинги, протести в багатьох європейських країнах. У поєднанні з революціями в низці африканських країн проблема визначеності й спрямованості подальшого розвитку національних держав, їх правових систем у напрямі утвердження демократичної соціально відповідальної держави стає все більш дискусійною.

Метою пропонованої статті є дослідження трансформації демократичної соціальної держави в умовах глобалізації.

Методологічне підґрунтя дослідження складають доробки вітчизняних та західних фахівців, які досліджували окремі аспекти проблем розвитку держави і права в умовах глобалізації, таких як: В. Денисов, А. Дмитрієв, В. Журавський, В. Забігайло, В. Євінтов, М. Козюбра, А. Колодій, О. Копиленко, В. Костицький, О. Кресін, І. Кресіна, К. Лемак, Л. Луць, П. Мартиненко,

О. Мурашин, О.Лисенко, Ю.Оборотов, Н.Оніщенко, В. Опришко, М. Панов, О. Петришин, В. Погорілко, П. Рабінович, М. Савчин, О. Скрипнюк, В. Тацій, О. Тихомиров, О. Тодика, М. Цвік, Ю. Шемшученко та ін.

Суттєвим внеском у розв'язання окресленої проблеми є наукові доробки російських науковців таких як: Е. Азроянц, Г. Арутюнян, І. Бачило, В. Богатирьов, О. Вебер, К. Гаджієв, Д. Гвішіані, С. Грохальські, А.Єгоров, М. Делягін, С. Долгов, В. Загладин, О. Звонарьова, А. Кабалкін, В. Карташкін, Е. Кочетов, В. Кувалдін, І. Лукашук, Є.Лук'янов, Б. Макогон, М. Марченко М. Мойсеєв, О. Неклесса, В. Нефтєєв, О. Панарін, А. Петров, Л. Сморгунов, С. Удовик, А. Урсул, А. Уткін, Г. Хозін, В.Шестопал, Ю. Яковець та ін. та західних вчених, таких як: М. Боббіо, Р. Давід, К. Енґіш, К. Жоффре – Спінозі, Н. Рулан, Н. Луман, А. Цільке, К. Хімма, А. Дженнікс, Г. Еріх, Ю. Хабермас, Г. Вільямс, Р. Дворкін та ін. На особливу увагу заслуговують праці тих науковців, які здійснили комплексний аналіз впливу глобалізації на державу й право, насамперед І.І. Лукашука [1], М.М. Марченка [2], В. Сорокіна [3], Л. Луць [4], Л. Удовики [5] та ін.

Як відомо, протягом останніх двох десятиліть глобалізація сприяла утвердженню феномена соціально відповідальної держави. У сучасній загальнотеоретичній юридичній науці соціальна держава розглядається як правова держава розвинутого громадянського суспільства із соціально орієнтованим ринковим господарством, яка здатна створити умови для реалізації економічних, соціальних і культурних права людини, гарантувати соціальну справедливість і соціальну безпеку особи, встановити соціальну згоду в суспільстві [6, 181].

Існують й інші класифікації держав за типом соціальної політики. Так, Н. Ферніс і Т. Тіллон за критерій класифікації брали мету, що її ставлять перед собою уряди, розробляючи та впроваджуючи ті чи інші заходи соціальної політики. На цій основі вчені розробили типологію сучасних держав добробуту [7]:

1. Позитивна держава (США) – це сучасна ліберальна держава, у якій масштаб соціальної допомоги обмежують завданням запобігання виникненню гострих соціальних конфліктів та досягнення суспільної стабільності. Для збереження демократії соціальна політика в цій державі важлива, але на перерозподіл національного доходу (на користь бідних верств) і на соціальну структуру суспільства вона не має суттєвого впливу.
2. Держава соціальної захищеності (Великобританія та інші європейські країни) – це держава, що базується на принципах соціального, облагородженого і гуманізованого лібералізму. Вона досягає мети забезпечення прожиткового мінімуму для кожного члена суспільства, ліквідації бідності та знедоленості внаслідок соціального страхування. Оскільки інструментом гуманізації є широкі соціальні програми, то таку державу можна називати також соціальною державою.
3. Держава загального добробуту в повному розумінні цього терміна. До цього типу належать скандинавські країни, де соціальна політика спрямована на створення рівних життєвих умов для всіх членів суспільства – через регулювання доходів, залучення непривілейованих класів (передусім робітників) до контролю над елітою і до прийняття державних рішень. Вони вийшли за рамки соціальної політики ліберальної держави і створили лад, що повністю відповідає інтересам усіх верств населення. Як бачимо, ця класифікація відображає рух західних держав від суто ліберальних цінностей (США) до соціального, гуманізованого лібералізму (захищеність завдяки соціальному страхуванню – Велика Британія, Німеччина) і далі – до забезпечення рівних соціальних можливостей та добробуту для всіх (скандинавські країни). Перевагою цієї класифікації є виокремлення двох видів держав добробуту, що утворилися на ліберальній теоретичній основі: американської та англійської, які справді істотно відрізняються рівнем розвиненості соціальної політики та ступенем соціальної захищеності населення. Поліпшення добробуту громадян як головне завдання держави добробуту поклало початок процесам гуманізації та повернення політико-державної сфери до інтересів і потреб людини. Динамічний розвиток систем соціального захисту після Другої світової війни охопив майже всі прошарки населення (хоча й нерівномірно), внаслідок чого державна експансія отримала широку суспільну підтримку. То ж не дивно, що період з кінця 40-х до середини 70-х років ХХ століття прийнято вважати золотим віком соціальної держави. Її

розширена діяльність сприяла консолідації західних демократій, перетворенню середнього класу на соціально-економічну основу і головну передумову їхнього стабільного розвитку.

Держава добробуту (welfare state) – це стадія розвитку і тип демократичної держави, якому властива відповідальність державних інституцій за стан економіки і добробут громадян, розвиненість соціальної політики, активність у захисті найменш забезпечених верств населення при загальному високому рівні споживання, спрямованість (більша або менша залежно від країни) на вирівнювання життєвих можливостей усіх членів суспільства [8, 597]. Базовими засадами такої держави вважаються: по-перше, ринкова економіка. Її перевагою є висока ефективність виробництва, завдяки чому в розвинених капіталістичних країнах були створені матеріальні можливості для поліпшення умов життя широких верств населення, підвищилась здатність суспільства розв'язувати проблеми простих людей. По-друге, політична демократія. Підґрунтя такої держави полягає у формуванні органів влади на основі конкурентних виборів при загальному виборчому праві, верховенстві закону та розвиненості інституцій громадянського суспільства, які уможливили здійснення громадянами впливу на владні структури, здатність громадян захищати свої інтереси [9, 1].

Перетворенню демократичних держав на держави добробуту сприяв також їх правовий характер і притаманна їм усталеність і міцність державних інституцій, які своєю чергою послужили гарантією і демократії, і ринкової економіки. Також важливе значення мали зміни у свідомості та політичній культурі населення, перегляд теоретичних уявлень про розуміння функцій демократичної держави. До традиційних державних функцій (адміністрування, оподаткування, гарантування внутрішньої та зовнішньої безпеки), необхідних для забезпечення суспільного блага, долучили нові: регулювання економіки, відтворення і розвиток соціальної, освітньої та культурної сфер, охорона здоров'я тощо. З часом соціальні функції ставали все більш визначальними, поглинали значно більшу частку бюджетних коштів, ніж традиційні функції. Визначну роль у формуванні уявлень про необхідність державного економічного регулювання та соціальної політики як способу реалізації і соціальних, і економічних суспільних інтересів, у посиленні економічних і соціальних функцій держави та у визнанні відповідальності уряду за стан ринку відіграли праці англійського економіста Дж. М. Кейнса, а також представників німецької економічної школи В. Ойкена [10, 34], Ф. Бьома та інших.

Покладаючись на приватну ініціативу, ринкову конкуренцію та особисту відповідальність кожного громадянина, держава формує широкі соціальні програми, дбаючи про матеріальне становище та життєві можливості своїх громадян. Фундаментальну роль при цьому відіграє економічне регулювання як система опосередкованого впливу держави на поведінку господарчих суб'єктів, тим самим на економіку загалом шляхом зміни законодавства, системи оподаткування, митних зборів, валютних курсів, застосування інших інструментів обмеження або, навпаки, стимулювання тієї чи іншої економічної діяльності. Якщо регулювання здійснюється шляхом стимулювання особистого споживання і підвищення рівня життя, то воно неодмінно веде до формування багатоманітних напрямів соціальної політики, яка нині є справою і держави, і громадянського суспільства. Соціальна політика як розгалужена мережа видів діяльності державних і недержавних структур, спрямованих на втручання в процес розподілу заради підвищення добробуту й надання соціального захисту різним верствам населення, насамперед, в інтересах непрацюючих та знедолених суспільних груп у сучасних економічно розвинених демократичних державах не обмежується ними. Певною мірою вона торкається широкого кола людей упродовж усього життєвого циклу: від підтримки народжуваності й допомоги дітям до пенсійного забезпечення і створення соціальних установ для людей похилого віку. Таку державу часто називають «соціальною державою».

Поняття соціальної держави містять конституції Франції, Німеччини, Іспанії, Туреччини, Македонії, Словенії, Хорватії, Румунії, України, Білорусії, Росії, Вірменії, Грузії, Казахстану, Таджикистану, Венесуели, Колумбії, Парагваю, Еквадору, Габону, Гвінеї, Конго, Нігеру, Руанди, Сенегалу, Того, Республіки Чад. Не менша кількість держав, конституції яких хоч і не містять прямого згадування про «соціальну державу», та «з аналізу їх положень випливає, що соціальна держава – це характеристика сучасної держави, за суттю якої державна діяльність має бути спрямована на створення реальних стандартів матеріального добробуту, освіти, охорони здоров'я тощо і забезпечення таких стандартів для усіх громадян (індивідів), а також

на мінімізацію фактичної соціальної нерівності з її економічними наслідками та створення системи соціальної підтримки (захисту) тих, хто цього потребує. Тим самим поняття соціальної держави поєднується з відповідно трактованими ідеями соціальної справедливості й соціального захисту» [11].

Сучасні науковці виділяють кілька типів держав добробуту (соціальних держав), які класифікуються за різними критеріями. Так, відомий європейський аналітик з питань соціального розвитку сучасних держав Г. Еспін-Андерсен за основу для класифікації бере наслідки здійснюваної в них соціальної політики: декомодифікацію і стратифікацію [9, 5]. Декомодифікація у соціальній теорії Г. Еспін-Андерсена – унезалежнення матеріального становища та соціального статусу людей від товарно-грошових відносин; позбавлення товару того пріоритетного місця та вирішального впливу, яке він мав раніше в суспільствах із ринковою економікою; переорієнтація економіки і загалом суспільства на людину. Стратифікація – вертикальна диференціація суспільства, міра соціальної нерівності в ньому, яка показує, наскільки економічна та соціальна політика зближує або віддаляє матеріальні й соціальні можливості людей у тій чи іншій країні. Вона характеризує соціальну відстань між різними верствами суспільства, глибину відмінностей у їхніх життєвих можливостях. Крім того, до уваги беруться такі чинники диференціації держав добробуту, як специфічна соціокультурна база, інститути політичного представництва й участі, інститути суспільного (державного) сектора економіки, за допомогою яких обмежується й доповнюється дія ринкових сил або здійснюється політика максимально можливого подолання залежності індивідуального та групового добробуту від дії останніх. На цій основі виділяються три типи держав добробуту: ліберальний, соціал-демократичний і консервативний.

Перший тип суспільства добробуту – ліберальний (США, Велика Британія, Ірландія, Австралія, Канада) – ґрунтується на принципі індивідуалізму, що передбачає особисту відповідальність кожного члена суспільства за власну долю і долю своєї сім'ї. Основними суб'єктами соціальної політики тут виступають окремі громадяни і різні недержавні організації, соціально-страхові фонди та асоціації, тоді як роль державних структур відносно невелика. Фінансову основу втілюваних суспільних програм становлять насамперед приватні заощадження та страхування, а не кошти з бюджету. Держава бере на себе відповідальність лише за підтримання мінімальних доходів усього населення та соціальний захист найбільш його вразливих та знедолених верств. Водночас вона максимально стимулює створення і розвиток у суспільстві багатоманітних форм страхування та надання допомоги, засобів і способів отримання громадянами своїх прибутків та їх підвищення. Організаційно-правова інституціоналізація недержавних фінансових потоків на потреби суспільства (освіту, пенсійне забезпечення, охорону здоров'я, допомогу по безробіттю тощо) є важливим напрямом її діяльності.

Другий тип суспільства добробуту – консервативний. До нього зазвичай відносять Німеччину та Францію, де утвердилась система соціального страхування з пайовим відрахуванням внесків працюючими і працедавцями. Разом із соціальними партнерами (профспілками й об'єднаннями працедавців) держава тут регулює ринок праці, скорочуючи безробіття, та поєднує подолання бідності із забезпеченням гідного рівня життя всіх. У Німеччині цей тип соціальної держави впроваджували в життя переважно – зусиллями німецьких християнських демократів (починаючи з першого повоєнного уряду Л. Герхарда), а його теоретичну основу заклав німецький ортолібералізм та пов'язана з ним концепція соціальної ринкової економіки, що включає в себе п'ять структурних компонентів [12, 63-66]: 1) правова держава і приватна автономія. У правовій державі, яка гарантує свободи та забезпечує справедливий порядок, приватні економічні суб'єкти надійно захищені Конституцією від втручання в реалізацію своїх повноважень, а приватна сфера відмежована від державних впливів через інститут приватної власності та свободи укладення угод, пересування, об'єднань, вибору місця проживання, роду занять і професії тощо; 2) конкурентний порядок. Існування та дієздатність ринкової економіки залежить від наявності на якомога більшій кількості ринків ефективної конкуренції, яка повинна заохочуватися і захищатися державою, зокрема через встановлення обов'язкових її правил; 3) грошовий порядок. Стабільність вартості грошей як противага інфляції – необхідна умова дієвості соціальності ринкової економіки, що реалізується функціонально і кадрово незалежним національним банком, покликаним підтримувати цілі економічної політики уряду в межах так званого магічного чотирикутника – стабільність грошей, повна зайнятість, збалансованість платіжного балансу та адекватне економічне зростання; 4) соціальний порядок. Соціальна

ринкова економіка потребує не тільки підтримки ринкових механізмів, а й коригування результатів ринку внаслідок перерозподілу доходів через інститути податкової політики, соціального захисту, страхування від загальних ризиків тощо, а також вжиття заходів щодо створення для кожного рівних можливостей вільного доступу до участі в економічному житті; 5) ринкова сумісність економічної політики. Економічні рішення слід перевіряти і зважувати відповідними державними органами стосовно їх впливу на всю економічну й політичну систему країни, сумісності з концепцією соціальної ринкової економіки, залежності від її центрального елемента – ринкового механізму регулювання і дієздатності ринкової координації.

Третій тип суспільства добробуту – соціал-демократичний. Його репрезентують скандинавські країни. В основі цього типу – принцип солідарності, що передбачає універсальну відповідальність усього суспільства за долю своїх членів. Усім громадянам країни гарантоване базове забезпечення з державного і місцевих бюджетів, сформованих завдяки прогресивній системі оподаткування. Це – перерозподільча версія соціальної політики, при якій багатий платить за бідного, здоровий – за хворого, молодий – за старого. Така політика є наслідком відносин соціального партнерства між підприємцями та робітниками за посередництва держави або неокорпоратизму скандинавського зразка. Цей тип відносин почав тут формуватися ще з 30-х років минулого століття – завдяки впливу соціал-демократичної ідеології, тривалого перебування при владі соціал-демократичних партій та під тиском сильного профспілкового руху. Соціальне партнерство – це спільна діяльність уряду, підприємців та профспілок, що має за мету узгодження інтересів та вирішення проблем передусім у соціальній та виробничій сферах. Соціал-демократичні держави добробуту орієнтовані на створення рівних життєвих умов для всіх членів суспільства. Незалежно від їхнього становища на ринку, люди отримують істотні матеріальні блага – як за рахунок солідарної системи вирівнювання оплати праці, так і за рахунок надання державою безкоштовних або недорогих високоякісних послуг у найважливіших сферах життя [13, 8-9]. А це означає високий рівень декомодифікації (унезалежнення соціального становища людей від товарного обміну) і низький (найнижчий серед усіх західних держав) рівень соціальної стратифікації. Наприклад, у Швеції прибуток селянина лише удвічі менший від зарплати лікаря й у 2,5 рази – від заробітку керівника великого підприємства. Отже, є всі підстави називати такі суспільства державами загального добробуту.

На початку 90-х років проблеми глобалізації, насамперед економічної, породили нову хвилю дискусій щодо перспектив держави добробуту. Американських неоконсерваторів та лібералістів найбільше хвилювала перевантаженість урядових інституцій соціальними послугами, що послаблювало, на їхню думку, інвестиційну привабливість країни. Не відкидаючи необхідності «соціального обрамлення» економічної політики, вони наполягали на здатності ринкового господарства сприяти подоланню бідності та залежності шляхом розширення доступу до роботи і прояву більшої індивідуальної активності громадян та неурядових організацій, сприяння перетворенню знедолених верств суспільства із пасивних клієнтів системи соціального забезпечення в її основних агентів. Утім, радикальні прибічники свободи ринку ніколи не пропонували повного усунення держави від соціальної політики. Мова йшла радше про перебудову способів здійснення соціальної політики, її пристосування до нових умов, але жодною мірою не про її демонтаж. Пропонували критично проаналізувати, чи раціонально держава використовує фінансові й матеріальні ресурси, проводячи соціальну політику; чи система соціального захисту, страхування, працевзабезпечення населення є справді ефективною. Підкреслювали доцільність певного перерозподілу відповідальності між інституціями держави й громадянського суспільства, переорієнтації системи соціальної допомоги знизу вгору, а не навпаки.

Дискусії щодо оптимального варіанта економічної та соціальної стратегії держави, умов та меж її втручання тривають. Останнім часом розбіжності в поглядах на ці питання посилились, оскільки світова фінансово-економічна криза 2008-2009 рр. привернула увагу до недооцінюваних раніше проблем надоспоживання (споживання в кредит) та «містичної віри в банки» (Дж. Гелбрейт [14]), поставивши під сумнів монетаристські приписи оздоровлення економік та відповідність вимогам часу неоліберальної економічної політики загалом. Проте захисники останньої вважають, що проблеми виникли не через вади рекомендацій економістів-неолібералів, а через незадовільне їх застосування [15].

Попри всі проблеми і потрясіння незмінним залишається розуміння того, що сучасна демократична держава мусить брати на себе ті значущі для населення функції, котрі не зорієнтовані на швидкий прибуток, але без яких умови життя і суспільного відтворення не будуть оптимальними: 1) компенсаторну (відшкодувальну), обумовлену неминучими ризиками пошуку професійної самореалізації в різних сферах економіки, зміною соціально-економічного статусу людей (від найманих до самозайнятих працівників або таких, хто працює неповний робочий день) та диспропорціями в оплаті праці, що існують навіть для людей, зайнятих в одному секторі економіки; 2) інвестиційну, яка слугує створенню соціальних передумов модернізації, розвитку суспільної інфраструктури, освіти і науки. Більшість передових світових економік все більше активізують та розвивають наукомісткі, інформаційні та інші «високі» технології, справедливо вважаючи, що від їх розвитку все більше залежить майбутній суспільний прогрес та процвітання держав. А відтак, ця функція держави стає все важливішою; 3) емансипаторську, пов'язану із захистом особи від соціальних ризиків. У сучасних умовах головним її ресурсом стає право людини не лише на соціальний захист, а й на освіту та надання кожному громадянину можливостей для індивідуального розвитку; 4) розподільчу і перерозподільчу, котра зберігає своє значення, хоч і змінюються її джерела фінансування, співвідношення між коштами на соціальні витрати, що надходять від найманих працівників і працедавців; 5) інтегративну та легітимізаційну, яка об'єднує соціальні групи і робить їх більш лояльними до держави.

Можна погодитися з тезою, що криза відіграла для України роль каталізатора модернізації, спонукавши до усвідомлення – як на рівні громадської свідомості, так і в середовищі вітчизняного політикуму – необхідності зміни моделі економічного розвитку на основі парадигми якісної модернізації країни на інноваційних засадах. Втрата інерції традиційних чинників зростання змушує до активізації розширення спектра останніх через проведення «нової хвилі» системних економічних реформ, спрямованих на якісне поліпшення ефективності використання ресурсного потенціалу країни, запровадження новітніх дієвих інструментів економічного регулювання. Отже, постає нагальне завдання формування в Україні «економіки зростання» - нової економічної моделі, основою розвитку якої мають бути цілеспрямований розвиток внутрішнього попиту, а також модифікація участі України в міжнародному поділі праці з виходом на зовнішні ринки з більш технологічною, адекватною наявному виробничому і людському потенціалу, продукцією [16, 147].

Підвищення рівня доходів населення, подолання бідності, зменшення майнового розшарування створюють підґрунтя для ефективного збереження і відтворення трудового потенціалу, розвитку охорони здоров'я, освіти, культури, інших галузей соціальної інфраструктури. Основними завданнями в цій сфері є: усунення хронічної диспропорції між результативністю праці та заробітною платою, наближення рівня заробітної плати до реальної вартості робочої сили, поетапне наближення оцінки праці українського працівника до оцінки праці аналогічних категорій працівників європейських країн; підвищення частки заробітної плати у ВВП на підґрунті якісної модернізації структури виробництва, забезпечення стабільного зростання реальної заробітної плати як ознаки взаємозв'язку трудової активності громадян та економічного зростання країни; виправлення диспропорцій у механізмах перерозподілу доходу та зменшення рівня розшарування за доходами, запобігання соціальному відторгненню та маргіналізації окремих верств населення, сприяння розвитку середнього класу в суспільстві, створення ефективної системи захисту населення від соціальних ризиків; трансформація системи соціального захисту населення, зокрема пенсій не реформування, перенесення акцентів у соціальній підтримці на адресні види та форми, перебудова системи соціальних пільг, перелік яких потребує суттєвого скорочення і монетизації. Зазначені завдання відображають антропологічну спрямованість державної економічної політики.

Таким чином, економічна й фінансова кризи актуалізували проблему наявності такої концепції державності, яка була б здатна на культурно-історичному фундаменті поєднати економіку й політику, право й моральність, духовність і релігійність, забезпечити певний рівень соціальних благ для громадян під тиском суперечливих процесів глобалізації. Важливою передумовою для подолання ентропійних процесів у суспільстві є модернізація держави. Фінансова й економічна криза довели, що саме держави та їх органи, за підтримки наддержавних інституцій здатні запропонувати й реалізувати комплекс заходів щодо їх подолання. Глобалізація ставить на порядок денний необхідність суттєвого коригування структури влади, а новий геополітичний

перерозподіл світу обумовлює зростання цінності сильної незалежної самостійної суверенної держави, вибудовування концепції нової модернізованої державності, яка була б зорієнтована на співробітництво різних соціальних груп у справі посилення й подальшого розвитку державного устрою суспільства, соціальної захищеності громадян.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лукашук И.И. Глобализация, государство, право. XXI век / И.И. Лукашук. – М.: Спарк, 2000. – 279 с.
2. Марченко М.Н. Государство и право в условиях глобализации: монография / М.Н. Марченко. – М.: Проспект, 2008. – 400 с.
3. Сорокин В.В. Юридическая глобалистика: учебник / В.В. Сорокин. – Т. 1. – М.: Юрлитинформ, 2010. – 400 с.
4. Луць Л.А. Європейські міждержавні правові системи: загальнотеоретична характеристика: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. д.ю.н.: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень» / Л.А. Луць. – К., 2005. – 32 с.
5. Удовика Л.Г. Трансформація правової системи в умовах глобалізації: антропологічний вимір: монографія / Л.Г. Удовика. – Харків: «Право», 2011. – 552 с.
6. Скакун О.Ф. Теорія держави і права (Енциклопедичний курс): підручник / О.Ф. Скакун. – Харків: Еспада, 2006. – 776 с.
7. Furness N. The Case for the Welfare State: From Social Security to Social Equality / N. Furness, T. Tillon. – Bloomington, 1976. – 240 s.
8. Основи демократії: підручник для студентів вищих навчальних закладів / [За заг. ред. А.Ф. Колодій]; [Третє вид., оновлене і доповнене]. – Львів: Астролябія, 2009. – 832 с.
9. Esping-Andersen G. Three worlds of welfare capitalism / G. Esping-Andersen. – Princeton: Princeton University Press, 1990. – P. 69 – 77.
10. Ойкен В. Основы национальной экономики / В. Ойкен: пер. с нем.; [общ. ред. В.С. Автономова, В.П. Гутника, К. Херрманн-Пиллата]. – М.: Экономика, 1996. – 320 с.
11. Шаповал В. Конституційна категорія соціальної держави / [Електронний ресурс] / В. Шаповал // Право України. – 2004. – № 5. – Режим доступу на сайті: «Юриспруденція он-лайн»: <http://www.lawyer.org.ua/?w=r&i=&d=390>
12. Клапхам Р. Ринкова економіка Німеччини. Соціальна орієнтація, соціальний порядок / Р. Клапхам // Віче. – 2002. – № 10. – С. 63 – 66.
13. Мысливченко А.Г. Перспективы европейской модели социального государства / А.Г. Мысливченко // Вопросы философии. – 2004. – № 6. – С. 8 – 9.
14. Гелбрейт Дж. К «норме» – нет возврата: [Электронный ресурс] / пер. с англ. А. Маклакова. – Режим доступа: http://dialogs.org.ua/crossroad_full.php?m_id=15634
15. Про кризу див.: Сакс Джефрі. Фінансова криза: рік по тому [Текст]: [Електронний ресурс] // Економічна правда. 26.08.2009. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/markets/4a94ded54070e/>; Лямець С. Світова економіка: Діагноз – важка дистрофія [Текст]: [Електронний ресурс] / С. Лямець // Економічна правда. – 01.09.2009. – Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/4a9bee6dlf7e2/>
16. Україна в 2010 році: щорічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: монографія / за заг. ред. А.В. Єрмолаєва. – К.: НІСД, 2010. – 528 с.